

Çfarë ka të re në udhëzuesin e PRE-së (dhe si ta shfrytëzojmë atë maksimalisht)

Ekspertët e CEF-së

Shtator 2021

Financuar nga Bashkimi Evropian

Risitë në Udhëzuesin e PRE-së

1) Prezantimi në dy nivele i reformave strukturore

- reformat që adresojnë sfidat kryesore
- reforma të tjera që adresojnë sfidat në fushat e tjera

2) Një gamë më e gjerë e fushave të reformave

- janë shtuar katër fusha të reja
- ndryshime të vogla në përshkrimet e fushave ekzistuese

3) Tabelë shtesë (Aneks) për lidhjen e reformave me dokumentet strategjike dhe IPA-në

4) Tabelë shtesë (Aneks) për masat fiskale diskrecionale, përfshirë ato që lidhen me COVID

1) Struktura e re e Kapitullit 5

5.1 Informacione të përditësuara mbi tri pengesat kryesore për konkurrueshmërinë dhe rritjen ekonomike gjithëpërfshirëse dhe masat e ndërlidhura të reformës

- **Analiza që shpjegon tri pengesat/ sfidat kryesore strukturore**
 - Së paku një sfidë duhet të ketë të bëj me kapitalin njerëzor ose me politikat sociale
 - Një sfidë kryesore mund të ketë të bëj me një ose disa fusha të reformave të PRE-së
- **Reformat që adresojnë secilën nga tri sfidat kryesore**
 - Këto reforma pritet të reflektohen në procesin e buxhetimit, të shërbejnë si bazë kyçe për programimin e IPA-s dhe t'i japin formë dialogut të politikave me BE -në dhe aktorët e tjerë

5.2 Analiza e pengesave në fushat e tjera (që nuk mbulohen në 5.1.) dhe masat e ndërlidhura të reformës strukturore

- **Analiza e pengesave të tjera të rëndësishme** (në fushat që nuk janë përfshirë ndër sfidat kryesore)
- **Reformat që adresojnë disa nga pengesat e identifikuara**
 - Analiza duhet të mbulojë të gjitha fushat, por reformat mund të trajtojnë vetëm disa prej tyre

2) Gama më e gjerë e fushave të reformës

I. Menaxhimi i financave publike

- E paraqitur sërish pasi nuk ishte mbuluar sa duhet në kapitullin fiskal

ii. Tranzicioni i gjelbër

- Prioritet i BE-së - transformimi i modelit të rritjes ekonomike; i prezantuar për herë të parë vitin e kaluar si prioritet ndërsektorial

iii. Transformimi digjital

- Prioritet i BE -së - transformimi i modelit të rritjes ekonomike; vitin e kaluar së bashku me kërkimin, zhvillimin dhe inovacionin

iv. Ambienti i biznesit dhe zvogëlimi i ekonomisë joformale

v. Kërkimi, zhvillimi dhe inovacioni

- ekonomia digjitale tani është një fushë e veçantë

vi. Reformat e integritimit ekonomik

vii. Reformat në tregun e punës

viii. Reformat në tregun e transportit

- vitin e kaluar tregjet e energjisë dhe transportit ishin një fushë e përbashkët

ix. Bujqësia, industria dhe shërbimet

x. Arsimi dhe aftësitë

xi. Punësimi dhe tregjet e punës

xii Mbrojtja dhe përfshirja sociale

xiii. Kujdesi shëndetësor

- rëndësia e kësaj fushe u kuptua gjatë krizës së COVID-19

Gjithsej 13 fusha - ose edhe 15, nëse i konsiderojmë bujqësinë, industrinë dhe shërbimet si fusha të ndara.

Si të identifikohen sfidat kryesore?

ANALIZONI PENGESAT

Pikënisjet:

- Pengesat kryesore në PRE 2021-23
- Vlerësimi i Komisionit për PRE 2021-2023 - pjesa mbi Sfidat kryesore strukturore dhe prioritetet e reformës'
- Konkluzionet e përbashkëta të Dialogut Ekonomik dhe Politikave të korrikut 2021 - udhëzimet e politikave specifike për vendin

PRIORITIZONI SFIDAT

- Pengesat kryesore janë ato që paraqesin sfidën më të madhe për konkurrueshmërinë, krijimin e vendeve të punës dhe përfshirjen shoqërore'
- Analiza ekzistuese e pengesave në PRE është shpesh tepër e gjerë dhe jo e fokusuar
- Reformat që adresojnë sfidat kryesore duhet të mbështeten me një përkushtim i fuqishëm politik për zbatim'
- Gjatë hartimit, sigurohuni që këto reforma të jenë të dizajnuara dhe prezantuara mirë, po ashtu të referuara edhe në kapitujt makroekonomikë dhe fiskalë

Si të strukturohet sek. 5.2 (reformat e tjera)?

Opsioni 1: Struktura tradicionale 'sipas fushave

5.2.1 Menaxhimi i financave publike

- pengesat dhe reformat në këtë fushë

5.2.2 Tranzicioni i gjelbër

- pengesat dhe reformat në këtë fushë

5.2.3 Transformimi digjital

- pengesat dhe reformat në këtë fushë

5.2.4 Ambienti i biznesit dhe zvogëlimi i ekonomisë joformale

- pengesat dhe reformat në këtë fushë

5.2.5 Kërkimi, zhvillimi dhe inovacioni

- pengesat dhe reformat në këtë fushë

5.2.6 Reformat e integritit ekonomik

- pengesat dhe reformat në këtë fushë

5.2.7 Reformat e tregut të energjisë

- pengesat dhe reformat në këtë fushë

5.2.8 Reformat e tregut të transportit

- pengesat dhe reformat në këtë fushë

5.2.9 Bujqësia, industria dhe shërbimet

- pengesat dhe reformat në këtë fushë

5.2.10 Edukimi dhe aftësitë

- pengesat dhe reformat në këtë fushë

5.2.11 Punësimi dhe tregjet e punës

- pengesat dhe reformat në këtë fushë

5.2.12 Mbrojtja dhe përfshirja sociale

- pengesat dhe reformat në këtë fushë

5.2.13 Kujdesi shëndetësor

- pengesat dhe reformat në këtë fushë

POR: Nuk ka ndonjë kërkesë

- për të pasur reformë në secilën fushë
- për të ndarë Kapitullin 5.2. në nën-seksione të veçanta për secilën fushë

Si të strukturohet sek. 5.2 (reformat e tjera)?

Opsioni 2: Grupimi i sfidave dhe fushave

Sfidat që lidhen me transformimin e modelit të rritjes ekonomike

Analiza: transformimi digjital, kërkimi dhe inovacioni, tranzicioni i gjelbër, tregjet e energjisë dhe transportit

Reformat që adresojnë disa nga sfidat e identifikuar

Sfidat që lidhen me konkurrueshmërinë ekonomike

Analiza: ambienti i biznesit, integrimi ekonomik, bujqësia, industria, shërbimet, menaxhimi i financave publike

Reformat që adresojnë disa nga sfidat e identifikuar

Sfidat që lidhen me kapitalin njerëzor dhe mirëqenien

Analiza: arsimi dhe aftësitë, tregu i punës dhe punësimi, mbrojtja dhe përfshirja shoqërore, kujdesi shëndetësor

Reformat që adresojnë disa nga sfidat e identifikuar

Ky është vetëm një sugjerim, një nga mundësitë e shumta - si 'ide për ta menduar'.
Do të siguronte një prezantim më të integruar të reformave në të gjitha fushat.

Si të strukturohet sek. 5.2 (reformat e tjera)?

Opsioni 3: Qasje e integruar - e përgjithshme

Analiza e integruar, horizontale e sfidave që nuk adresohen si sfida kryesore në 5.1.

Pse? Shumë sfida lidhen me disa fusha:

- mospërputhja e aftësive: punësimi, transformimi digjital, sektorët konkurrues ekonomikë
- furnizimi me energji: tranzicioni i gjelbër, integrimi ekonomik

Reformat që adresojnë disa nga sfidat e identifikuar

Pse? Shumë reforma lidhen me disa fusha:

- digjitalizimi i kujdesit shëndetësor, shërbimeve sociale
- modelet e ekonomisë qarkore për prodhimin industrial

Kjo është qasja që kërkon më së shumti përpjekje, por edhe më e integruara. Ajo ofron shumë mundësi për të kanalizuar tërësinë ekzistuese të reformave.

3) Tabela mbi lidhjet strategjike (Aneksi 2)

<i>Masa e reformës PRE 2021-2023</i>	<i>Sfidat kryesore strukturore (Vlerësimi I Komisionit për PRE 2020-2022</i>	<i>Udhëzuesi i politikave të PRE 2021</i>	<i>Paketa e Zgjerimit 2021</i>	<i>Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm 2020-2030</i>	<i>Marrëveshja e Gjellbër Evropiane/Agjend a e Gjellbër për Ballk. Perëndimor</i>	<i>Agjenda Digjitale Evropiane/Agjend a Digjitale për Ballkanin Perëndimor</i>	<i>Projektet e IPA III që mbështesin këtë reformë</i>
Masa X:	Në këtë rubrikë duhet të përmenden sfidat kryesore specifike nga Vlerësimi i PRE 2020-2022 të cilat synon t'i adresojë masa	Në këtë rubrikë duhet të tregohet nëse/si kjo reformë strukturore e adreson ndonjë Udhëzim të Politikave të PRE 2021	Në këtë rubrikë duhet të tregohet nëse/si masa e reformës adreson ndonjë rekomandim të politikave nga Paketa e Zgjerimit 2021	Në këtë rubrikë duhet të tregohet OZHQ-të përkatëse 2020-2030 dhe një përshkrim i shkurtër se si masa do të kontribuojë në arritjen e OZHQ-ve	Në këtë rubrikë duhet të tregohet nëse/si masa e reformës adreson objektivat e Marrëveshjes së Gjellbër Evropiane/Agjendës së Gjellbër për BP	Në këtë rubrikë duhet të tregohet nëse/si masa e reformës adreson objektivat e Agjendës Digjitale Evropiane/Agjendës Digjitale të BP-së	Në këtë rubrikë duhet të paraqitet lista e projekteve përkatëse të IPA III që mbështesin këtë masë të reformës. Përfshihet titulli, shuma dhe viti
Masa Y:							

4) Tabela mbi masat fiskale diskrecionale

Seksioni 4.2: Zbatimi i buxhetit në vitin 2021

Ky seksion do të ofrojë një rubrikë me një pasqyrë përmbledhëse të masave fiskale të ndërmarra për të zbutur krizën Covid-19 në vitin 2020 dhe 2021, bazuar në **Tabelat 2c të Aneksit 1** mbi masat fiskale diskrecionale **dhe 7a** mbi garancitë.

Seksioni 4.3: Planet buxhetore për vitin e paraqitjes së PRE-së

[...] masat fiskale kryesore diskrecionale (baras ose mbi 0.1% të PBB-së) në vitin e paraqitjes duhet të jetë të theksuara në tekst dhe të përfshira në **aneks tabelën 2c**.

Seksioni 4.4: Perspektiva buxhetore afatmesme

Informacioni mbi masat për 2023 dhe 2024 duhet të përfshihen sipas nevojës në **Tabelën 2c të Aneksit 1** mbi masat fiskale diskrecionale.

Kur masat lidhur me Covid-19 rezultuan në një devijim nga rregullat fiskale numerike dhe në pezullimin e tyre, duhet shpjeguar rruga drejt kthimit në pajtueshmëri me rregullat.

Seksioni 4.8. (Qeverisja fiskale dhe kornizat buxhetore).

Tabela 2c: Masat diskrecionale të miratuara / shpallura sipas Programit

Masat		Kodi ESA (Komponenti i shpenzimeve / të hyrave)	Data e miratimit	Ndikimi buxhetor (% e PBB-së - ndryshimi nga viti i kaluar)				
				2020	2021	2022	2023	2024
Masat e përkohshme ₁								
	Nëntotali							
Masat jo të përkohshme ₁								
	Nëntotali							
Totali								

¹ Për qëllimet e kësaj tablele, masat e përkohshme u referohen atyre masave diskrecionale që nuk kanë ndikim buxhetor përtej vitit 2022. Në të kundërtën, ato masa të miratuara ose të shpallura për vitet 2020, 2021 ose 2022 që vazhdojnë të kenë efekt fiskal prej 0.1% të PBB-së ose më shumë të paktën deri në vitin 2023 konsiderohen si 'jo të përkohshme' për qëllimet e kësaj tablele.

Tabela 7a: Detyrimet kontingjente (të paparashikuara)?

Tabela në stokun e garancive të miratuara / shpallura në [muaji-viti] sipas Programit

Masat	Data e miratimit	Shuma maksimale e detyrimeve të paparashikuara ¹ (% e PBB -së)	Ngritja e vlerësuar (% e PBB-së)
Në përgjigje të COVID-19			
	Nëntotali		
Të tjerat			
	Nëntotali		
Totali			

¹ Çdo ndikim i mundshëm buxhetor që lidhet me thirrjen e atyre garancive duhet të jepet në tabelën e masave diskrecionale në PRE.

Konkluzionet

Struktura e reformave me dy nivele

- zbaton prioritizim më të mirë
- vë fokusin në reformat kryesore në:
 - përkushtimin politik
 - Programimin e IPA
 - dialogun politik
- lejon më shumë fleksibilitet në prezantimet e reformave në fushat jo kryesore

Vini re se 5 reforma po ashtu duhet të referohen në **kapitullin makroekonomik** dhe në **kapitullin fiskal** të PRE-së.

Prezantimi i fushave të reja për tranzicionin e gjelbër dhe transformimin digjital

- përforcon lidhjen midis PRE-së dhe prioritetëve të BE-së
- megjithatë, lëvizja drejt një modeli të ri të rritjes [ekonomike] mbetet **orientim horizontal** mbështetës i PRE-së

Kalimi drejt modelit të **një ekonomie të qëndrueshme dhe gjithëpërfshirëse**, i mundësuar nga një përdorim më i gjerë i teknologjive digjitale dhe të pastra [...] një strategji e re e rritjes [ekonomike] e cila është **bazuar në tranzicionet e gjelbra dhe digjitale** [...] një mundësi për të **modernizuar modelet tradicionale industriale** dhe për të drejtuar investimet private dhe publike drejt **teknologjive inovative të gjelbra dhe një infrastrukture më të qëndrueshme dhe digjitale**"

